

Zutphen hielp nazi's bij onteigenen Joodse woningen en liet Joden na oorlog aan lot over

Woning op de Deventerweg 81 in Zutphen. Aan het begin van de oorlog woonde de Joodse familie Vromen hier. In de oorlog werd hun woning onteigend. Jaren na de bevrijding kreeg de familie de woning pas terug. © Jeroen Jazet

Door Merten Simons 12-04-22

De gemeente Zutphen hielp de Duitse bezetter met het afpakken van Joods vastgoed. Hoewel de gemeente zelf geen panden aankocht, liet het wel anderen ervan profiteren. Na de Tweede Wereldoorlog bekommerde de gemeente zich *'nauwelijks'* over het lot van teruggekeerde Joden. Dit blijkt uit onderzoek van de Radboud Universiteit.

De geboren Lochemer Meijer Vromen woonde het begin van de oorlog zo'n twintig jaar met zijn vrouw, Veronica Cohen, in een statig huis op de Deventerweg 81. De papierhandelaar (toen bijna 70) was bestuurslid van de Joodse gemeente. In 1942 werd de woning door de Duitse bezetter onteigend. De familie

Vromen dook in 1943 onder en werd een jaar later gedeporteerd. Zowel Vromen als zijn vrouw werd op 6 september 1944 vermoord in Auschwitz.

Jaren na de oorlog woning terug

In de tussentijd werd hun woning gekocht door Herman Godefridus Hiemstra, een bekende opkoper van Joods vastgoed in Zutphen. Abraham Vromen, overlevende zoon van Meijer Vromen uit een eerder huwelijk, kreeg het huis pas in 1949 terug, jaren na het einde van de oorlog. Het is slechts één van de schrijnende voorbeelden hoe er in de Tweede Wereldoorlog met het Joods vastgoed in Zutphen werd omgegaan.

De gemeente Zutphen hielp de nazi's met het afpakken van dit Joods vastgoed. In totaal gaat het om 138 panden, waarvan alleen al 7 aan de Deventerweg. Hoewel de gemeente zelf geen panden aankocht, hielp het daarmee wel anderen profiteren. Dit blijkt uit onderzoek van de Radboud Universiteit.

Meeste Joden uit Zutphen gedeporteerd en vermoord

Volgens een ambtelijke telling in 1941 woonden er op dat moment 494 Joden in Zutphen en 13 in Warnsveld. Vijf jaar na de oorlog waren er in beide gemeenten nog slechts 79 Joodse inwoners.

Tegenover bijna 400 oorlogsslachtoffers stonden slechts 42 overlevenden die waren teruggekeerd uit de kampen of hun onderduikadres.

In een half jaar tijd, tussen november 1942 en april 1943, werden vrijwel alle Zutphense Joden via Westerbork naar de concentratiekampen gedeporteerd en vermoord.

Om inzicht te krijgen in haar eigen rol in deze onteigeningen, liet de gemeente Zutphen onderzoek doen door de Radboud Universiteit uit Nijmegen. Warnsveld, toen nog een zelfstandige gemeente, is daarin ook meegenomen.

Politie-inzet en opslag inboedels

Volgens de onderzoekers blijkt dat de gemeenten Zutphen en Warnsveld met hun uitvoerende diensten de bezetter ondersteunde bij deze onteigeningen. *‘Denk bijvoorbeeld aan de inzet van de politie of het transport en de opslag van inboedels’*, schrijven de onderzoekers in hun rapport, dat ze dinsdag presenteerden in de Synagoge in Zutphen.

Helder zijn de onderzoekers wel over de aankopen van de panden. Waar andere gemeenten soms Joodse panden voor een schijntje overkochten, deed Zutphen dat niet. Ook in het laatste jaar voor de bevrijding van Zutphen leidde de komst van NSB-burgemeester Johan Adolph Tesebeld niet tot zulke aankopen of pogingen daartoe. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de gemeente Lochem, bleek vorige maand nadat Lochem een vergelijkbaar onderzoek liet uitvoeren naar haar rol.

Zutphense houding na de oorlog

Pijnlijk is volgens de onderzoekers wel de houding van Zutphen na de bevrijding. Na de oorlog deed de gemeente *‘niet of nauwelijks moeite om zicht te krijgen op het lot van hun Joodse inwoners’*. Joden, zoals de familie Vromen, kregen hun bezit niet direct terug. *‘Traag en bureaucratisch’* verliep dat proces volgens de onderzoekers. *‘Bij geen van de formeel correcte beslissingen en maatregelen tijdens en na de bezetting is een spoor van empathie te beluisteren [..].’*

Burgemeester Annemieke Vermeulen gaat samen met Apeldoorn en Deventer project opzetten

Burgemeester Annemieke Vermeulen heeft een dubbel gevoel na het onderzoek. Enerzijds is ze blij met de bevestiging dat Zutphen geen actieve rol speelde in het kopen van onteigende woningen van Joodse inwoners. *„Tegelijk is er ook geen handreiking gedaan vanuit de gemeente als erkenning van de verschrikkingen die hebben plaatsgevonden. Geen handreiking die recht deed aan de ernst van het leed dat de Joodse gemeenschap heeft ondergaan.”*

‘Weinig helpende rol gemeente’

Vermeulen zegt er alles aan te willen doen om de herinneringen over de gebeurtenissen levend te houden. *„Ook over de weinig helpende rol van de gemeente.”*

Samen met de gemeenten Apeldoorn en Deventer - die eenzelfde onderzoek lieten uitvoeren - gaat Zutphen daarom een project opzetten zodat ook voor de komende generaties deze donkere periode zichtbaar blijft. Gezamenlijk kijken ze bijvoorbeeld naar een expositie over het onderwerp. Ook wordt er gekeken naar een educatief programma over het onderwerp gecombineerd met thema's als vrijheid en racisme.

Bron: De Stentor